

VANHUSNEUVOSTOJEN TYÖKOKOUSTEN TUOTOKSET

Vanhusneuvostojen toiminnasta Lapissa:

Lapin kunnissa vanhusneuvostot ovat hyvin erilaisissa tilanteissa. Osassa kuntia vanhusneuvostot ovat toimineet jo vuosikymmeniä, osassa kuntia vanhusneuvostot ovat vasta aloittelemassa toimintaansa. Vanhusneuvostojen toimintakaudet vaihtelevat kahdesta vuodesta neljään vuoteen. Myös vanhusneuvostojen pitämien työkokousten määrä vaihtelee, osa kokoontuu kaksi kertaa vuodessa ja toiset seitsemän kertaa vuodessa.

Toimintavuosien kertyessä toiminta vanhusneuvostoissa on laajempaa, monipuolisempaa ja aktiivisempaa verrattuna toiminnan alkuvuosiin. Osassa kuntia vanhusneuvostot toimivat hyvin ja aloitteita tehdään lähes joka kokouksessa, vanhusneuvostot huomioidaan kuntatasolla ja vanhusneuvostojen toiveita ja esityksiä kuullaan. Toisilla paikkakunnilla vanhusneuvostoissa koetaan, että asioista tiedottaminen ontuu toimijoiden välillä, vuorovaikutusta kuntaa ei ole kovin paljon ja kunnasta ei saa tietoa eikä palautetta esim. aloitteista.

Eläkeläisjärjestöt, yhdistykset ja seurakunta ovat pääsääntöisesti hyvin edustettuina vanhusneuvostoissa. Osa vanhusneuvostoista pohtii kuitenkin uudelleen järjestäytymistä, että vanhusneuvosto saataisiin vastaamaan paremmin nykytilannetta ja tavoitteita. Vanhusneuvostot kokevat säännölliset kokoontumiset hyvinä. Sitoutuminen vanhusneuvostojen kokouksiin on kunnissa vaihtelevaa ja osa jäsenistä on aina poissa. Kunnan viranhaltijoita on pyydetty tarpeen mukaan kokouksiin kuulemaan vanhusneuvostojen ajatuksia.

Vanhusneuvostoilla on pieni budjetti, josta suurin osa menee mm. tapahtumien järjestämiseen ja kilometrikorvauksiin. Vanhusneuvostot tekevät paljon yhteistyötä vapaaehtoisjärjestöjen kanssa ja järjestävät yleisötilaisuuksia. Vanhusneuvostot tapaavat ikäihmisiä erilaisissa ikäihmisten tilaisuuksissa ja kuulevat ikäihmisten ajatuksia, joita he hyödyntävät vanhusneuvoston esityksissä. Vanhusneuvostojen aloitteesta on käynnistetty mm. seniorineuvola toiminta kunnassa. Vanhusneuvostot tekevät yhteistyötä myös eri lautakuntien ja virkamiesten kanssa ja ovat osallistuneet mm. esteettömyyskartoitukseen tekoon.

Länsi-Pohjan alueella on toiminut alueellinen vanhusneuvosto. Alueellisen vanhusneuvoston toimintaohje Länsi-Pohjassa laadittiin Ikäihminen toimijana -hankkeen aikana. Länsi-Pohjan alueellinen vanhusneuvosto on kokoontunut pari kertaa vuodessa ja sen koordinointi on vaihtunut kunnasta toiseen. Nyt toiminnan koetaan olevan hiipumaan päin. Alueellinen vanhusneuvostotoiminta on koettu hyvänä.

Yleistä seurantaa vanhusneuvostojen vaikuttavuudesta ei tehdä. Vanhusneuvostojen rooli on vahvistunut ”vanhuslain” myötä. Yksittäisten ihmisten on vaikeaa saada asioita eteenpäin, vanhusneuvostot koetaan tehokkaammaksi tavaksi vaikuttaa asioihin.

Sote uudistus

- Koskee merkittävästi vanhusneuvostoja ja vanhuksia
 - valmistelutyöryhmän pitäisi ottaa vastuuta vanhustyön kehittämisestä
- Vanhusneuvostot tulisi huomioida asioiden suunnittelussa ja päätöksenteossa
 - jos asiat tuodaan vain tiedoksi vanhusneuvostoille, on vaarana että ei ymmärretä virka- ja teknologiakielellä tehtyjä suunnitelmia
 - asiantuntijatyöryhmän jäseniltä voi jäädä ruohonjuuritason näkemys kokonaan pois
 - vanhusneuvostoilla olisi paremmat mahdollisuudet vaikuttaa työryhmissä

Alueellinen vanhusneuvosto

- Alueellisen vanhusneuvoston toimintasäännöt kuntien omista säännöistä
- Alueellisen vanhusneuvoston kokoonpanoa ja toimintamallia tulee vielä pohtia
 - asiantuntijoita mukaan toimintaan esim. sote selvitysmies Tommi Lepojärvi
 - virkamiehiä ja kunnallisia päättäjiä (esim. kunnanjohtaja, sosiaalitoimen päättävä viranhaltija) mukaan toimintaan
 - tätä kautta alueellisen vanhusneuvoston toiminta tehostuisi ja alueellinen vanhusneuvosto olisi valmistelussa ja päätöksenteossa paremmin mukana
- Alueellinen vanhusneuvosto saa monenlaista tietoa kunnista
- Toimintajakson tulee olla riittävän pitkä, jotta pitkäjänteisyys turvataan
 - valtuustokausi
- Koko Lapin alueen tai sairaanhoitopiirin mukainen alueellinen vanhusneuvosto tuntuu liian laajalta
 - seutukunnallinen työskentely olisi parempi vaihtoehto
 - pitkät etäisyydet
- Asiasta halutaan vielä lisätietoa

Vanhusneuvostojen koordinointi:

- Vetovastuu vanhusneuvostojen alueellisesta toiminnasta sote tuotantoalueelle (vastuutyöntekijälle/valmistelijalle) tai Ikäosaamiskeskukselle tai jollekin muulle viralliselle taholle
- Hankkeen jälkeen vetovastuu ei voi jäädä kuntien vanhusneuvostoille

Työkokousten aikataulu:

- Työkokoukset kerran kuukaudessa – joka toinen kuukausi
 - hankkeen aikana on hyvä, että työkokouksia on riittävästi, jatkossa riittää harvemmin
- Koko Lapin yhteinen vanhusneuvostojen tapaaminen tai koulutus esim. Rovaniemellä tai Saariselällä kerran - kaksi kertaa vuodessa
 - tapaamiset ja koulutuspäivät auttaisivat yhteisten toimintatapojen rakentamisessa ja tiedon saannissa

TAI

- Seutukunnittain kerran - kaksi kertaa vuodessa
 - kunnat järjestävät vuoron perään
- Videoneuvottelut ovat hyviä keinoja kokoontua laajemmilla alueilla
 - suurempi videokoulutus voitaisiin järjestää esim. Helsingistä kuntiin

Työkokousten aiheet:

- Koulutusta, asiantuntemusta ja ohjeita
- Tiedon jakamista eri kuntien kesken
 - miten vanhusneuvostot ovat edistyneet kunnissa
 - mitkä asiat mietittyvät vanhusneuvostoja
 - missä vanhusneuvostoilla on kehitettävää
 - vanhusneuvostoissa käsiteltäviä asioita
 - miten ongelmakohtat on ratkaistu kuntakohtaisesti
- Hyvin käytäntöjen esittely
- Asiantuntijoiden alustukset, myös alueellisten asiantuntijoiden

Vanhusneuvostot vaikuttajina:

- Vanhusneuvosto ei ole päättävä elin, rooli vaikuttamistasolla
- Kunnissa pitäisi huomioida vanhusneuvoston kanta asiaa jo suunnitteluvaiheessa
- Myös virkamiehille ja luottamusmiehille pitäisi kohdentaa koulutusta, että nämä olisivat tietoisia vanhusneuvostoista, niiden toiminnasta ja tehtävistä
- Vanhusneuvostoille tulisi määritellä riittävästi rahaa toimintaa varten
 - kuntien pitäisi yhdessä rahoittaa vanhusneuvostojen alueellista toimintaa
- Asioita pitäisi kehittää paikallisesti ja samalla vanhusneuvostojen tulisi tehdä yhteistyötä, vaikka joka paikkakunnalla on omat käytäntönsä
 - yhteisesti voimaa olisi enemmän

- Vanhusneuvoston jäsenille toivottaisiin koulutusta kunnan saatavilla olevista palveluista, jotta vanhusneuvostot osaisivat kertoa palveluista eteenpäin
 - kirjallista materiaalia
- Yhteistyötä viranhaltijoiden kanssa pitäisi olla enemmän

Työkokousten vaikuttavuus:

- Toisiin tutustuminen on tärkeää yhteishengen luomiseksi ja yhteydenottamisen helpottamiseksi
- Hankkeen järjestämät yhteiset kokoukset ovat olleet hyviä, tiedotettu avoimesti asioista koko Lapille
 - tilanteesta tiedottamista tarvitaan kautta linjan
 - saadaan tietoa muidenkin kuntien tilanteesta
- Yhteiset keskustelutilaisuudet ovat ainoa keino viedä asioita eteenpäin
 - matalan kynnyksen pienimuotoiset tilaisuudet ovat toivottavia, jotta jokainen uskaltaa tuoda ajatuksensa julki
- Osallisuus on ainut keino saada ikäihmisten ääntä kuuluville ja huomioon otetuksi
- Vanhusneuvostojen yhteistoimintaa ja etäkokoontumisten kaltaista toimintaa tarvitaan myös jatkossa
- Puheessa ja esityksissä täytyy käyttää ilmaisia, jotka tavallinen ikäihminenkin ymmärtää
 - jos ei ymmärrä termejä/ilmaisuja, ei voi ottaa kantaa
- Vanhusneuvostojen puheenjohtajat osallistuvat enimmäkseen yksin hankkeen järjestämiin työkokouksiin
 - vanhusneuvostosta ja kunnasta olisi hyvä olla myös muita osallistujia
- Työkokouksista nousi esiin paljon asioita
 - otetaan esille vanhusneuvostoissa, vanhustyön johtajan kanssa ja kunnissa
 - uuden tiedon pohjalta kehitetään vanhusneuvoston toimintaa ja yhteistyötä

Vanhusneuvostojen työkokouksista koottua pohdintaa:

Vanhusneuvostot kantavat huolta vapaaehtoisten roolista palvelujen toteuttajina. Vapaaehtoisten rooli on merkittävä. Vapaaehtoistyö ei voi kuitenkaan ottaa hoitaakseen kaikkia niitä palveluja, joihin kunnilla ei ole resursseja. Vapaaehtoisille ohjataan ylempiltä tahoilta koko ajan lisää töitä, työhön ei kuitenkaan satsata mistään suunnasta. Vapaaehtoisten lisäksi tarvitaan myös palkattua henkilöstöä ja vapaaehtoistyöhön palkattuja koordinoijia. Vanhusneuvostot eivät voi toimia vapaaehtoistyön koordinoijina. Vanhusneuvostoilla on tärkeä rooli yhteistyössä. Vapaaehtoistyöntekijät ovat monesti ikäihmisiä. Nuoret täytyisi saada kiinnostumaan vapaaehtoistyöstä ja mukaan vapaaehtoistyöhön.

Vapaaehtoistoiminnasta ei saa korvausta ja omasta kukkarosta matkakustannusten maksaminen on kallista. Vapaaehtoisille toivotaan saatavan korvausta matkakustannuksiin, välimatkat ovat jopa satoja kilometrejä. Kunta tai RAY voisi ottaa matkakustannukset maksettavakseen. Järjestöt ja yhdistykset kokoontuvat ympäri kaupunkeja maksullisissa tiloissa. Kunta/kaupunki voisi tarjota yhteistyön kehittämiseksi järjestö- ja vapaaehtoistoiminnalle käyttöön maksuttomia tiloja. Kaikki palvelut ovat kirkonkylällä, syrjäkylät jäävät vähemmälle ja kyliä on vaikea saada mukaan, tarjonta ei ole tasapuolista.

Muistisairaus on tavalliselle kansalaiselle vieras ja vaikeasti lähestyttävä asia. Muistisairaahan hoitopolku on tärkeää saada toimivaksi koko alueella. Koko Lapissa yhtenäiset käytännöt toisivat tasapuolisuutta. Nyt kaikissa kunnissa muistiasioihin ei ole paneuduttu kunnolla. Vanhusneuvostot näkevät laitoshoidon haasteena kunnalle, monessa kunnassa ollaan kaukana suosituksista. Jos ikäihminen ei viihdy kotonaan, miksi hänen pitäisi jäädä sinne? Kaikki ikäihmiset eivät halua asua kotona. Palveluasumisen riittämättömyys kunnissa huolestuttaa vanhusneuvostoja.

Vanhusneuvostot ovat huolissaan kotona yksin asuvista ”hiljaisista” vanhuksista, jotka tulisi saada aktivoitua. Naapuriseuranta on tärkeää ja kuntoutussuunnitelmat tulisi tehdä myös yksin asuville vanhuksille. Kuljetuspalvelujen järjestäminen on ennaltaehkäisevää työtä. Joka kylästä löytyy kylätoimikunta, niitä voitaisiin velvoittaa palvelurahaa vastaan noutamaan vanhuksia toimintoihin mukaan. Miksi kunnissa lopetetaan hyviksi koettuja toimintoja, kun vetäjää ei enää ole? Hyviä hankkeita on ollut, hyvät asiat eivät kuitenkaan tahdo jatkua hankkeiden päättymisen jälkeen. Aina päädytään resurssi- ja budjettikysymykseen.

Vanhusneuvostot toivovat kuntien palveluihin selkeyttä. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö pitäisi käydä läpi ja tarkastella mitä vahvuuksia kenelläkin on. Sosiaali- ja terveydenhuollon työnjako täytyisi selvittää ja luoda toimiva, järjellinen ja päällekkäisiä toimia välttävä selkeä järjestelmä.